

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Klassrummet som demokratiens verkstad

En litteraturstudie om samhällskunskapsundervisningens betydelse för och påverkan på skolans demokratiuppdrag

KURS: *Samhällskunskap för ämneslärare 7–9 III*

PROGRAM: *Ämneslärarprogrammet med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 (Sh)*

FÖRFATTARE: *Johanna Korpegård*

EXAMINATOR: *Jennie Ahlgren*

TERMIN: *VT26*

ABSTRACT

Johanna Korpegård

The classroom as a workshop of democracy: A literature review on the role and impact of social studies education in fulfilling the schools democratic mission

Klassrummet som demokratins verkstad: En litteraturstudie om samhällskunskapsundervisningens betydelse för och påverkan på skolans demokratiuppdrag

Pages: 27

Schools have a dual mission, which involves conveying both knowledge and democratic values. The task of promoting democratic values is referred to as the democratic mission and forms the foundation of this study. This study is a literature review aimed at contributing knowledge about the significance of social studies education for the democratic mission, as well as how teaching in social studies can be designed to support it. The review is based on twelve academic publications, which constitute the foundation of the study's results. Through the analysis, the material was organized into themes based on the study's aim and research questions. The selected publications were carefully chosen from the databases Primo, ERIC and SwePub. The result shows that social studies education plays a central role in the school's mission to develop students' democratic knowledge, values and skills. In this context, both teaching practices and the teacher play a crucial role. Teaching that promotes student participation, incorporates students' experiences, fosters critical thinking and exposure to diverse perspectives strengthens students' development into active democratic citizens. The teachers' didactic choices, personal interests, values and background significantly influence how teaching is shaped and implemented. Overall, the findings highlight the importance of a conscious and reflecting teaching practice, where democracy is not only taught as content but also enacted as a lived and practiced aspect of everyday school life.

Keywords: Social studies, democracy education, democratic mission, citizenship education, civic education, classroom practices

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte & frågeställningar	2
3. Bakgrund	3
3.1 Demokratibegreppet	3
3.2 Demokratiuppdragets och samhällskunskapsämnets historia	3
3.3 Skolans demokratiuppdrag och styrdokumentet	4
3.4 Samhällskunskapsämnets demokratiuppdrag	5
4. Metod	6
4.1 Informationssökning	6
4.2 Urvalskriterier	7
4.3 Urval	7
4.4 Urvalsprocessen	10
4.5 Materialanalys	11
5. Resultat	12
5.1 Demokratiuppdragets roll i samhällskunskap	12
5.2 Undervisningens påverkan på demokratiuppdraget	13
5.3 Lärares påverkan på elevers demokratiundervisning	16
5.4 Demokratiuppdragets utmaningar	18
6. Diskussion	20
6.1 Metoddiskussion	20
6.2 Resultatdiskussion	21
6.2.1 Samhällskunskapsämnets betydelse för demokratiuppdraget	21
6.2.2 Samhällskunskapsundervisningens påverkan på demokratiuppdraget	22
6.3 Vidare forskning	23
6.4 Avslutning	24
7. Referenslista	25

1. Inledning

I ett land som Sverige, där demokratiska värderingar och institutioner länge varit etablerade kan demokratin lätt uppfattas som en självklar del av samhället. Men är den verkligen så självklar?

Under de senaste decennierna har demokratin i stora delar av världen ställts inför olika utmaningar. Sociala medier växer snabbt och genererar en ökad spridning av falska nyheter, propaganda, näthat och desinformation. Algoritmer på sociala medier skapas utifrån vad användaren redan gillar och gör att den exponeras för samma information ytterligare, vilket bidrar till en ensidig nyhetsförmedling och mister ett bredare perspektiv. Politiker och förtroendevalda med viktiga funktioner i demokratin får på en daglig basis ta emot hat och hot som riskerar att leda till att tysta det offentliga samtalet (Barnombudsmannen, u.å.).

Demokratin kan aldrig tas för given – den måste vinnas och återvinnas av varje generation. I det arbetet spelar skolan en avgörande roll (Olskog, 2025).

Olskog (2025) menar att demokratin inte kan ses som en självklarhet, utan att vi konstant behöver arbeta med och för demokratin. Skolan har en avgörande roll i arbetet med demokratin då lärarens uppgift inte enbart är att rusta elever med kunskap och ämnesstoff, utan även förmedla verktyg och värderingar som krävs för att eleverna ska kunna utvecklas till goda och aktiva demokratiska samhällsmedborgare.

Skolan har ett dubbelt uppdrag som handlar om att förmedla både kunskaper och demokratiska värden till eleverna. Dessa uppdrag handlar om att skolan ska utbilda medvetna och kompetenta samhällsmedborgare som, i enlighet med demokratiska värden och ideal, kan handskas med de kunskaper och den värdegrund det svenska samhället grundar sig på. Målet med demokratiuppdraget och värdegrundsarbetet är att förmedla och främja demokratiska värden så odemokratiska uttryck och värderingar kan motverkas. Eleverna ska lära sig att ta ansvar för samhällets utveckling och stabilitet, utefter demokratiska ideal samt respekt för allas lika värde och mänskliga rättigheter. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar den medborgerliga kompetens de behöver för att som vuxen kunna utöva ett aktivt medborgarskap i ett samhälle som präglas av demokratiska förhållningssätt. De kompetenser skolan ska arbeta för är att eleverna får med sig de grundläggande värderingar samhället vilar på, nödvändiga teoretiska kunskaper som behövs för att kunna delta i samhällsprocesser såsom kunskap om politik, samt förmågor och praktiska kunskaper som krävs för att leva och verka i ett demokratiskt samhälle (Skolinspektionen, 2012, s. 6, 11–12). Skolinspektionen (2012, s. 77–78) belyser att det finns ett ämne som undervisar i och arbetar med alla dessa kompetenser och som får en särskild ställning i arbetet med demokratiuppdraget. Detta ämne är samhällskunskap.

2. Syfte & frågeställningar

Syftet med denna litteraturstudie är att undersöka och synliggöra samhällskunskapsämnets roll i arbetet med det demokratiska uppdraget. Studien ska även undersöka, utifrån tidigare forskning, hur arbetet i samhällskunskapen kan utformas för att främja demokratiuppdraget.

Detta syfte ska uppfyllas genom att besvara följande frågor:

- Vilken betydelse kan samhällskunskapsämnet ha för demokratiuppdraget?
- Hur kan undervisningen i samhällskunskap utformas för att främja demokratiuppdraget?

3. Bakgrund

I det här kapitlet presenteras några punkter om begreppet demokrati och demokratiuppdraget i allmänhet samt hur det ser ut i samhällskunskapsämnet. Bakgrundsdelen är uppdelad i under-rubriker för att inledningsvis behandla demokratibegreppet och definitionen samt tolkningar av begreppet. Sedan ges en historisk bakgrund till demokratibegreppets centrala roll i skolan. Mot slutet av bakgrunden presenteras hur demokratiuppdraget lyfts i skolans styrdokument för att till sist undersöka hur samhällskunskapsämnet, enligt styrdokument, ska arbeta med demokratiuppdraget.

3.1 Demokratibegreppet

Idén kring demokrati började tillämpas redan på 400-talet f.Kr. av grekerna (Dahl, 1999, s. 12). Begreppet demokrati betyder folkstyre, vilket innebär att befolkningen i stater som tillämpar demokrati har rätten att styra. All myndighetsutövning hämtar sin legitimitet ur den vilja som folket har uttryckt genom demokratiska processer, såsom val och politiskt beslutsfattande (Hadenius, 2006, s. 10). Biesta (2003, s. 60–61) förtydligar detta genom en förklaring av demokrati med hjälp av två principer. Den första principen är folkstyre och den andra är att alla som utövar folkstyret ska ha samma rättigheter. När man ser till dessa definitioner verkar det självklart, men idag är demokrati något näst intill alla vill kopplas till och majoriteten av människor titulerar sig som demokratiska, trots olika åsikter och värderingar. Detta bidrar till att begreppet idag kan ha fått så många innebörder att det inte längre går att definiera. Det finns forskare som menar att demokratibegreppet dagligen diskuteras. Detta är däremot inte nödvändigtvis för att människor inte kommer överens, utan det beror på att begreppet i sig behöver en kontinuerlig diskussion vad faktiskt demokrati innefattar och innebär.

3.2 Demokratiuppdragets och samhällskunskapsämnets historia

Redan på 1800-talet uppmärksammade den svenska staten skolans betydelse som ett centralt verktyg för att forma pliktrogna och lydiga medborgare. Skolans roll i samhällsbygget ansågs vara så viktig att ansvaret inte längre kunde överlåtas enbart till kyrkan eller till enskilda individer. I takt med att skolsystemet blev mer centraliserat och tillgängligt för bredare grupper än den samhällseliten fick skolan ett tydligare uppdrag att skapa ett sammanhållet samhälle. Uppdraget blev synligt i ämnena kristendom och historia, där undervisningen syftade till att förmedlade värden såsom ödmjukhet och nationell solidaritet samt moral (Ekendahl et al., 2021, s. 50).

Under samma tidsperiod som Sverige industrialiserades och demokratiserades fanns det behov av att se över de tidigare underdånighetsidealerna och i stället utbilda invånarna till goda samhällsmedborgare med kunskaper om, i och för demokrati. En avgörande del i den processen var att reformera skolsystemet vilket innebar att parallellsystemet som gynnade dem i den övre klassen ersattes med en enhetsskola som hade i syfte att ge alla elever en likvärdig grundskola (Ekendahl et al., 2021, s. 50–51). Långström och Virta (2016, s. 51) beskriver att tiden runt år 1919, efter införandet av enhetsskolan och innan den allmänna rösträtten infördes i Sverige,

presenterades en ny undervisningsplan som skolan skulle arbeta efter. Undervisningsplanen var starkt präglad av första världskriget och det beskrevs hur samhället och skolan skulle genom-syras av demokratiska värderingar. Ekendahl et al. (2021, s. 51) betonar att skolan blev alltmer präglad av tankarna kring medborgarskap och demokrati. Läroplanerna under mellankrigstiden lade tonvikten på liberal demokrati, plikt, upphöjd moral, effektivitet och medborgaranda. Genom de demokratiska förändringarna i samhället och att fokuset i läroplanerna skiftade skapades ett nytt ämne vid namn medborgarkunskap.

Efter andra världskriget och Nazityskland blev demokratiuppdraget ännu tydligare och viktigare. Demokratin fick en ännu mer central roll i skolan och skulle fungera som ett vaccin till befolkning mot diktatur och auktoritärt ledarskap (Långström & Virta, 2016, s. 58). Vid arbetet med att modernisera skolan tillsattes utredningar som resulterade i att medborgarkunskapen ersattes mot det nya, moderna och framåtlutande ämnet samhällskunskap. Detta nya ämne hade som främsta uppgift att fostra till demokrati och tog över huvudansvaret att fostra elever till goda, demokratiska medborgare med samhällets värderingar (Ekendahl et al., 2021, s. 51–52).

3.3 Skolans demokratiuppdrag och styrdokumentet

Skolans demokratiuppdrag har sin rättsliga grund i skollagen. I skollagens (SFS 2010:800) första kapitel beskrivs lärarnas uppdrag att arbeta med demokratifostran. Under paragraferna fyra och fem framgår det tydligt att skolan ska vila på demokratiska värderingar och att lärarna har ett demokratiuppdrag.

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på (SFS 2010:800, 1 kap, 4§).

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor (SFS 2010:800, 1 kap, 5§).

I skollagen och i ovanstående paragrafer (SFS 2010:800) tydliggörs det att skolan inte enbart har ett uppdrag att förmedla ämneskunskaper, utan även demokratiska värden. En central del av det uppdraget är att skolan och alla som verkar inom skolan ska arbeta för att elever utvecklar förståelse för de normer och principer som präglar det demokratiska samhället samt för de rättigheter som gäller för alla människor. Vidare synliggörs det att skolans verksamhet ska präglas av etiska och demokratiska principer som skyddar individen, främjar jämlika villkor och betonar ansvar och omtanke i relation mellan människor. Genom detta blir det tydligt att demokratin utgör en grundläggande utgångspunkt för skolans arbete och ska genomsyra både undervisningens innehåll och dess former.

Utöver skollagens formuleringar konkretiseras skolans demokratiuppdrag i läroplanen. I läroplanen för grundskolan, samt för förskoleklassen och fritidshemmet (lgr22) (Skolverket, 2024, s. 11–18) beskrivs det i första kapitlet att skolan vilar på demokratisk grund. Utbildningen ska bidra till att eleverna utvecklas till goda samhällsmedborgare och förmedlar de demokratiska värderingarna det svenska samhället är byggt på. Det räcker däremot inte att enbart undervisa om demokratin, utan det ska även praktiseras i skolans vardag. Lgr22 (Skolverket, 2024, s. 11–18) lyfter fram elevers delaktighet och inflytande som centrala delar av demokratiuppdraget. Elever ska ges möjlighet att ta ansvar för sina studier och utöva inflytande över utbildningen, vilket innebär att demokrati inte enbart ska läras om utan även utövas. Undervisningen ska organiseras så att elever ges möjlighet att uttrycka åsikter, delta i samtal och pröva olika perspektiv, vilket bidrar till utvecklingen av demokratiska kompetenser.

Florin Sädbom (2020, s. 146–151) beskriver att skolan har flera uppdrag, men att ett av de viktigaste alltid har varit att bilda och forma demokratiska samhällsmedborgare. Lärare har ett stort ansvar att arbeta med detta uppdrag och ska utveckla elevernas demokratiska förhållnings-sätt och förmågor så eleverna utvecklas till medborgare som bidrar till samhällets utveckling och upprätthållandet av de demokratiska principerna. Lärare kan beskrivas som *normfördelare* och ska fördela rätt kunskaper till elever. För att säkerställa att det är rätt kunskaper som lärs ut behöver lärarna vara väl insatta i styrdokumentet som reglerar det demokratiska uppdraget. Lärare ska även utveckla en handlingskompetens som bidrar till att de kan bemöta elevers olikheter i klassrummet för att främja elevers utveckling av demokratiska förmågor. Detta är ett ansvar alla lärare som arbetar på skolor har och ett demokratiskt arbetssätt ska speglas i alla klassrum, men har alltid haft en större synlighet i samhällskunskapsämnet.

3.4 Samhällskunskapsämnets demokratiuppdrag

I kursplanen för samhällskunskap (lgr22, Skolverket, 2024, s. 195) inleds syftet med att undervisningen ska bidra till att eleverna ska utveckla förståelse för demokrati och mänskliga rättigheter. Eleverna ska få möjligheter att utveckla kunskaper om värden och principer som kännetecknar ett demokratiskt samhälle, liksom om demokratiska arbetssätt och processer. Ämnet syftar till att eleverna får förståelse för vad det innebär att vara en aktiv, delaktig och ansvars-tagande medborgare i samhället.

I det centrala innehållet (lgr22, Skolverket, 2024, s. 199) beskrivs det att undervisningen ska bidra till att eleverna förstår vad begreppet demokrati innebär och hur demokrati som styrelseskick kan fungera. Eleverna ska även få inblick i hur individer och medborgare kan påverka den demokratiska processen. För att kunna ge elever godkänt i samhällskunskap behöver de, enligt betygskriterierna (lgr22, Skolverket, 2024, s. 201) kunna redogöra för kunskaper om demokratiska värden och processer, samt resonera kring demokratins möjligheter och utmaningar.

Sandahl och Björklund (2025, s. 45–46) menar att Sveriges läroplaner och kursplaner utger en relativt stark styrning av innehållet. Däremot, är det inte lika tydligt hur innehållet ska förverkligas i undervisningen, utan det är upp till varje enskild lärare att förvandla styrdokumentet till undervisning. Detta i sin tur bidrar till att undervisningen i samhällskunskap och demokrati kan formas på väldigt många olika sätt beroende på lärares tolkningar av styrdokumentet.

4. Metod

I följande kapitel presenteras metoden som är vald för litteraturstudien. Inledningsvis presenteras hur informationssökningen efter vetenskapliga publikationer har genomförts samt vad för exkluderings- och inkluderingskriterier som användes vid urvalet av material. Därefter presenteras en tabell med de vetenskapliga texter som valts ut för litteraturstudien. Vid sista delen av kapitlet analyseras materialet som valts ut i en materialanalys.

Studien är en litteraturstudie, som enligt Nyman och Claesson (2022, s. 9–11) har som syfte att sammanställa tillgänglig vetenskaplig kunskap inom ett valt forskningsområde. Vid genomförandet läser författaren vetenskaplig litteratur och sedan presenteras ett resultat utifrån läsningen.

4.1 Informationssökning

Vid arbetet med litteraturstudien har informationssökning genomförts i tre olika databaser, vilket är Primo, ERIC och SwePub. Detta har i sin tur bidragit till ett omfattande forskningsunderlag inom området. Vid informationssökningen användes olika sökord för att få fram relevanta publikationer utifrån studiens syfte och frågeställning. Nedan presenteras en tabell som redovisar för de sökorden som användes vid informationssökningarna, datum vid sökningen, vilken databas sökningen genomfördes på, eventuella avgränsningar, antal träffar och till sist antalet artiklar från sökningen som användes i studien.

Tabell 1 – söktabell

Databas och datum	Sökord	Eventuella avgränsningar	Antal träffar	Antal valda artiklar
Primo 2026-01-27	Samhällskunskap demokrati	Peer review From 2010	13	1
Primo 2026-01-27	Samhällskunskap demokrati utbildning	Peer review From 2010	10	1
Primo 2026-02-10	Titel innehåller social studies education for democra*	Peer review From 2020	49	2
Primo 2026-02-10	Samhällskunskap	Peer review From 2010	132	4
Primo 2026-02-10	Titel innehåller democra* education social studies	Peer review From 2010	92	1

ERIC 2026- 02-02	noft("education for democratic citizenship") AND noft("social studies")	Peer review From 2010	11	1
ERIC 2026-02-02	noft("democra*" AND "education" AND "school" AND "classroom" AND "methods") AND noft("social stud*")	Peer review From 2010	78	1
SwePub 2026-02-03	Samhällskunskap styrdokument	Refereegranskat	8	1

4.2 Urvalskriterier

Vid informationssökningen genererades 401 sökträffar, varav 12 vetenskapliga texter valdes ut som underlag för litteraturstudien. Urvalet av materialet baserades på ett antal kriterier för inklusion där de vetenskapliga texterna skulle vara relevanta i relation till studiens syfte och frågeställningar. I urvalsprocessen inkluderades även internationella studier som är skrivna på engelska för att utöka antalet relevanta träffar. Vid studier genomförda på engelska inkluderades texter som beskrev *social studies*, *civic* och *citizenship education*, då det är engelsk tolkning av samhällskunskap. Vid sökningar på begreppen *demokrati* och *demokratiuppdrag* genererades flera sökträffar i texter som behandlade *medborgarskap*, vilket inkluderades i urvalet.

Vid informationssökningen tillämpades även kriterier för exklusion. I linje med de tidigare nämnda inklusionskriterierna inkluderades forskning inom *social studies*, *civic* och *citizenship education*, men studier som utgår från *social science* exkluderades. Vidare exkluderades även all forskning på området som publicerades före år 2010. Vid en utav sökningarna genomfördes ytterligare en tidsmässig avgränsning i syfte att minska antal sökträffar, vilket genererade i att all forskning utgiven före år 2020 exkluderades. Vid sökningarna gjordes ytterligare avgränsningar genom att exkludera alla publikationer som inte genomgått en peer review- eller refereegranskning för att säkerställa att det utvalda materialet består av texter som är vetenskapligt granskade. Slutligen exkluderades alla publikationer som är publicerade på andra språk än svenska och engelska, för att säkerställa att materialet är tillgängligt och begripligt.

4.3 Urval

Nedan redovisas en tabell med det material som används till denna litteraturstudie. Detta presenteras med hjälp utav titel, författare, år och publikationstyp. Tabellen är sorterad efter vilket år publikationerna publicerades, med äldst först. Texter som har publicerats under samma år har sorterats i alfabetisk ordning utifrån författarens efternamn.

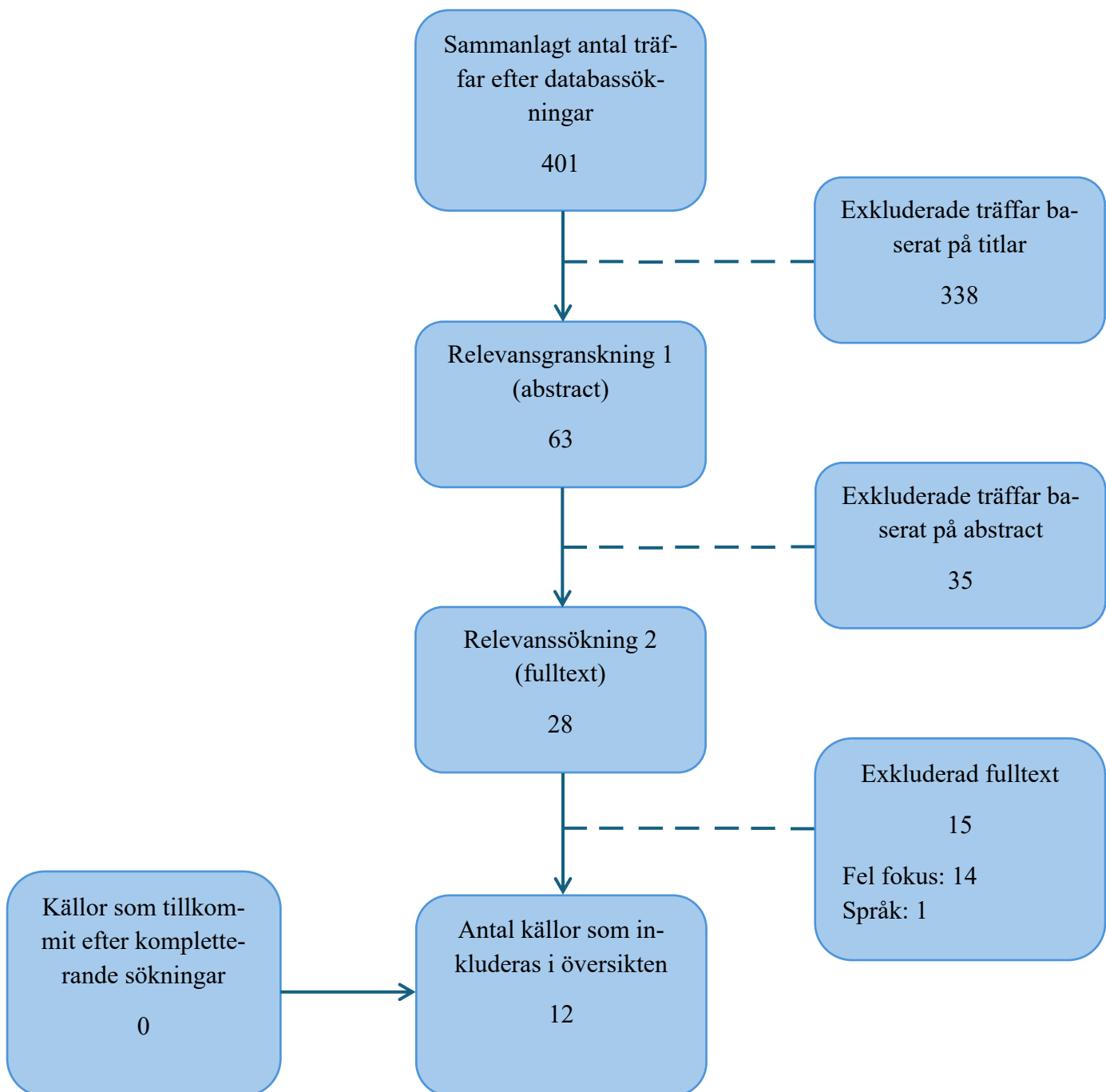
Tabell 2 – urvalstabell

Titel	Författare	År	Publikationstyp
-------	------------	----	-----------------

Democracy Education in Elementary Schools	Osman Samanci	2010	Vetenskaplig artikel
Active and Democratic Citizenship Education and its Challenges in Social Studies Classrooms	Arife Figen Ersoy	2014	Vetenskaplig artikel
Samhällskunskap och historia i svensk gymnasieskola: ämnens roll och relation i diskurs och ämnesplaner	Johan Sandahl	2014	Vetenskaplig artikel
Education for democratic citizenship	Valeriu Dumitru	2017	Vetenskaplig artikel
Med samhället i centrum – medborgarskapsutbildningen och samhällskunskapsämnets relevans	Sara Blanck & Hans Löden	2017	Vetenskaplig artikel
Lärare blir till i talet om demokrati i SO-undervisningen	Anna Henrysson Persson & Sara Irisdotter Aldenmyr	2017	Vetenskaplig artikel
Samhällskunskap från styrdokumentet till undervisning: Tjugo lärare ramar in vad som påverkar deras praktik	Joakim Öberg	2019	Avhandling
Från skolans medborgarbildande möjlighet till samhällskunskapsämnets – en väg framåt?	Maria Olson	2020	Vetenskaplig artikel
Agens och existens i ämnesundervisningen – medborgarbildning i religionskunskap, psykologi och samhällskunskap	Ann-Sofie Jägerskog, Thérèse Halvarsson Britton & Maria Olsson	2022	Vetenskaplig artikel
Samhällskunskap (social science education) in Sweden: A	Johan Sandahl, Malin Tväråna & Martin Jakobsson	2022	Vetenskaplig artikel

country report			
Social studies education research for sustainable democratic societies: Addressing persistent civic challenges	Brett L. M. Levy, Christopher L. Busey, Alexander Cuenca, Ronald W. Evans, Anne-Lise Halvorsen, Li-Ching Ho, Joseph Kahne, Mark T. Kissling, Jane C. Lo, Paula McAvoy & Sarah McGrew	2023	Vetenskaplig artikel
The Role of Civic Education in Strengthening Democracy: A Systematic Literature Review	Almendo Thio Lindra, Hastangka & Benny Widaryanto	2026	Vetenskaplig artikel

4.4 Urvalsprocessen

Urvalsprocessen bestod av fyra steg som bidrog till urvalet av det vetenskapliga materialet som upplevdes mest relevant för litteraturstudien. Det första steget var att söka efter texter i databaser. Vid sökningen användes sökord som stämde överens med studiens syfte för att sedan få fram relevanta titlar på vetenskapligt material som även de överensstämde med syftet. Det andra steget var att läsa igenom titlarna för att undersöka om det var någon som upplevdes relevant för studien. När relevanta titlar upptäcktes lästes abstracten på de texterna för att sedan, om relevansen i texten fanns kvar, läsa rubriker och delar av texten för att se om texten

överensstämmer med syftet i arbetet. Det sista och fjärde steget var att till sist läsa igenom hela texten och leta efter teman som var relevanta för studien.

4.5 Materialanalys

Litteraturstudien baseras slutligen på 12 vetenskapliga publikationer publicerade mellan åren 2010 och 2026. När urvalet av texter hade fastställts och de tre stegen som beskrivs under *urvalskriterier* hade genomförts, utfördes en mer systematisk och fördjupad läsning av materialet. Vid läsningen av texterna undersöktes eventuella likheter och skillnader mellan texterna utifrån studiens syfte och frågeställning. Därefter utsågs teman utifrån läsningen som bearbetades och lade grunden till underrubrikerna i resultatdelen.

5. Resultat

I följande kapitel presenteras resultatet av litteraturstudien som är kopplat till studiens syfte och frågeställningar. Resultatet baseras på de vetenskapliga publikationer som presenteras i *tabell 2*.

Inledningsvis behandlas demokratiuppdragets roll i samhällskunskapsämnet för att sedan komma in på hur undervisningens upplägg kan påverka demokratiuppdragets synlighet i ämnet. Efter det lyfts hur läraren som undervisar i samhällskunskap kan påverka hur demokratiuppdraget framställs till eleverna, och sedan avslutas kapitlet med att behandla utmaningar och utvecklingsområden som finns kring demokratiuppdraget i samhällskunskapen och i skolan.

5.1 Demokratiuppdragets roll i samhällskunskap

Alla lärare som arbetar på skolor i Sverige har ett uppdrag att förmedla demokratiska värden. Alla ämnen förväntas bidra till att utveckla demokratiska medborgare, men trots det intar samhällskunskapen en framträdande position inom demokrati- och medborgarbildningen (Sandahl et al., 2022, s. 86). Levy et al. (2023, s. 1) menar att samhällskunskapsundervisningen har en avgörande roll vid skapandet av hållbara demokratiska samhällen. Lindra et al. (2026, s. 1) förtydligar det genom att samhällskunskapsundervisning är central vid skapandet av aktiva, in-formerande och ansvarstagande demokratiska medborgare. Som världen ser ut idag, med bland annat desinformation, politiska splittringar och det minskande samhälls- och politikintresse, ökar vikten av en effektiv samhällskunskapsutbildning.

Skolans övergripande demokratiuppdrag har en framträdande roll i samhällskunskapens kursplan. I det centrala innehållet beskrivs det att elever ska utveckla kunskap inom demokratiska styrelseskick och beslutsprocesser samt rättigheter och skyldigheter, vilket i sin tur bildar en förmåga att fungera som en god demokratisk samhällsmedborgare (Henriksson Persson & Irisdotter Aldenmyr, 2017, s. 85–86). Ett av samhällskunskapens uppdrag är att fostra elever i, om och för demokrati (Sandahl, 2014, s. 56), vilket Henriksson Persson och Irisdotter Aldenmyr (2017, s. 85) förstärker med att många samhällskunskapslärare menar att demokratiundervisningen är en väsentlig del av samhällskunskapsämnet. Lärare menar att eleverna ska få utveckla kunskaper både i demokrati och hur man applicerar demokratin i samhället och i praktiken. För att eleverna ska utveckla en god demokratisk kompetens och fullfölja skolans demokratiuppdrag behöver eleverna få tillgång till god utbildning i demokrati, vilket blir samhällskunskapens uppgift. Stoffet i ämnet får ett högre syfte, vilket är att fostra goda demokratiska medborgare (Henriksson Persson & Irisdotter Aldenmyr, 2017, s. 85–86). Sandahl et al. (2022, s. 85–86) menar däremot att samhällskunskapen har ett delat uppdrag där undervisningen både ska förmedla disciplinära kunskaper samt utbildning i medborgarskap. Det delade uppdraget kan skapa en spänning mellan vilket uppdrag som ska prioriteras i undervisningen, vilket kan resultera i en delad uppfattning kring vad som är samhällskunskapsämnets mål. Sandahl (2014, s. 57) menar att kunskapsuppdraget är en central del av skolans verksamhet och Jägerskog et al. (2022, s. 16) lyfter att sedan 1994 års läroplan har skolan präglats av en ökad ämnescentrering, där disciplinära kunskaper betonas starkt. Samtidigt betonar Sandahl (2014, s. 57) att utbildningens syfte inte enbart är att förbereda elever för fortsatta studier, utan även förmedla

kunskaper som kan omsättas i andra sammanhang och bidrar till elevers förmåga att orientera sig i och förstå samhället. Kunskaperna i samhällskunskap beskrivs vara viktiga för demokratin och ekonomin samt för den enskildes personliga utveckling. I praktiken rymmer skolans undervisning samtliga tre värden, men den demokratiska bildningsaspekten är särskilt framträdande. Kunskap tillskrivs där ett värde i att använda sin bildning i det samhälle eleverna lever, vilket innebär en utveckling av medborgarkompetens.

I denna kontext definieras medborgarkompetens som de kunskaper, attityder, erfarenheter och förmågor som krävs för att elever ska kunna vara aktiva och informerade medborgare i ett demokratiskt samhälle. Skolans medborgaruppdrag kan därför ses som generellt i fråga om normer och värden, men mer ämnesspecifikt när det gäller kunskaper och förmågor som utvecklas inom ramen för specifika skolämnen. Detta gäller särskilt de samhällsorienterade ämnena som har en framträdande roll i skolans demokrati- och medborgarbildande uppdrag (Sandahl, 2014, s. 57).

Jägerskog et al. (2022, s. 16) menar att det även finns ett delat uppdrag inom utbildningen i medborgarskap. Samhällskunskapens roll i demokratiuppdraget beskrivs som dubbel genom att utbildningen ska leda till utveckling av både agens och existens. Forskning i samhällskunskapsdidaktik har i huvudsak betonat agens, vilket innebär elevernas handlingsförmåga, handlingsberedskap och omdömesgillt agerande i relation till samhällseliga strukturer. Samtidigt betonar Jägerskog et al. (2022, s. 16–17) att den förståelse och kunskap behöver vidgas genom att inkludera existensdimensioner. Existens avser elevernas möjligheter att genom mötet med ämnesinnehållet synliggöra och utmana egna värderingar och föreställningar om sin roll i det samhällseliga livet. Demokratiuppdraget i samhällskunskap blir därmed både något som ska utveckla handlingskompetenta medborgare samt möjliggöra elevers tillblivelse som samhällseliga subjekt.

5.2 Undervisningens påverkan på demokratiuppdraget

Lindra et al. (2026, s. 4–5) beskriver att undervisning i medborgarskap har en betydelsefull påverkan på elevers demokratiska engagemang, särskild när undervisningen utformas efter metoder som gynnar elevernas deltagande och belyser elevernas erfarenheter. Det är inte enbart lärarledd undervisning i klassrummet som ger effekt, utan lärande utanför klassrummet och aktiviteter som inkluderar verkliga samhällsproblem utvecklar och stärker elevernas medborgerliga färdigheter. Samanci (2010, s. 30–31) lyfter att undervisning som är för centrerad vid läraren inte gynnar demokratisk utbildning på samma sätt som en elevcentrerad undervisning. För att utveckla de demokratiska attityderna hos elever behöver undervisningen präglas av delaktighet och demokratiska arbetsätt.

Olsson (2020, s. 31–32) förstärker detta genom att beskriva att elever behöver tilldelas särskilt bestämt ämnesstoff, i kombination med centrala färdigheter och förmågor, för att skapa förutsättningar för vidare studier, samt förbereda eleverna för arbets- och samhällslivet. Denna kunskapsfokuserade undervisning är däremot inte tillräcklig när det gäller undervisning i medborgarbildning. Den kan inte ensam svara emot vad eleverna är i behov av för att utvecklas till goda samhällsmedborgare. Ämnesundervisningen behöver inkludera och koppla ihop

elevernas erfarenheter, vardagsförståelser och livsscheman med ämnesinnehållet för att ge innehållet mer personlighet och fördjupa ämnesförståelsen. Denna hopflätning av elevers samhällsuppfattningar och erfarenheter med ämnesvetandet är nyckeln till en givande ämnesundervisning och ett hållbart lärande.

Samhällskunskapsläraren har en viktig uppgift att verka för elevinflytande och medbestämmande i elevernas vardag. Att eleverna får möjlighet att vara delaktiga i beslut som har med undervisningen att göra har en central position inom demokratiuppdraget. Elevinflytande kan innebära att lärarna låter eleverna få påverka arbetssätt, arbetsformer och i viss mån undervisningens innehåll (Henriksson Persson & Irisdotter Aldenmyr, 2017, s. 89–91). Demokratiska arbetsformer innebär däremot inte att enbart fatta ensidigt beslut, utan att kontinuerligt involvera eleverna i vardagliga processer som utövas i klassrummet (Henriksson Persson & Irisdotter Aldenmyr, 2017, s. 89–91). Samanci (2010, s. 31) belyser att när hela klassen ges möjlighet till delaktighet bildas en miniatyr av det demokratiska samhället. Genomförandet av praktiska övningar i demokrati kan betyda mer än enbart begreppsliga förklaringar av demokrati, och innebär att lärare inte endast bör undervisa om demokrati som begrepp utan vara en förebild och visa på ett demokratiskt förhållningssätt. Ett sätt som gynnar elevernas inflytande är att läraren tillsammans med eleverna sätter upp klassrumsregler snarare än att läraren bestämmer det helt själv. En lärare beskriver att eleverna fick vara med och rösta fram sina regler i klassrummet och dessa regler blev mer accepterade av eleverna än andra regler som satts av lärare och skolledning. Detta skapar en modell för hur ett demokratiskt samhälle fungerar och eleverna får en tydlig bild på hur demokrati fungerar i praktiken.

Andra lärare menar däremot att elever i viss mån inte är redo för det ansvaret, och att lärarens roll då omvandlas till att förbereda och utmana eleven i delaktighet och inflytande i lagom dos (Henriksson Persson & Irisdotter Aldenmyr, 2017, s. 89–91). Henriksson Persson och Irisdotter Aldenmyr (2017, s. 92–93) lyfter däremot att lärarnas uppgift inte stannar vid elevernas delaktighet i klassrummen, utan att skolan även har ett ansvar att möjliggöra utvecklandet av elevernas engagemang både inom skolan och i samhället i stort. Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för samhällsfrågor, ansvarstagande och delaktighet i demokratiska processer. Det är viktigt att eleverna får känna att deras åsikter är värda att lyssna på och att deras röst är viktig, samtidigt som Samanci (2010, s. 31) understryker vikten av att eleverna även lär sig att lyssna in andra och acceptera andras åsikter och perspektiv. En central del i ett gott demokratiskt samhälle är att människor har en acceptans för andra uppfattningar än sina egna och för att etablera ett sådant förhållningssätt hos eleverna bör lärare skapa ett klassrum som präglas av en öppenhet och tolerans för olikheter.

För att en medborgarutbildning ska nå alla elever behöver undervisningen präglas av jämlikhet och inkludering (Lindra et al., 2026, s. 5). Dumitru (2017, s. 21–22) belyser att en undervisning som präglas av gästfrihet och samlevnad kan bidra till en mer inkluderande miljö, vilket i sin tur kan leda till att eleverna utvecklar empati, ansvar samt en förståelse för människor som uppfattas var del av annorlunda och marginaliserade grupper. Lindra et al. (2026, s. 5) menar att elever som tillhör socioekonomiska utsatta grupper ofta har begränsad tillgång till kvalitativ medborgarutbildning, vilket kan bidra till att redan existerande ojämlikheter stärks. För att motverka detta behöver undervisningen utformas på ett sätt som är kulturellt relevant och tar hänsyn

till elevernas egna erfarenheter, bakgrunder samt identiteter. Ett sådant arbetssätt stärker inte enbart det demokratiska deltagandet, utan kan även främja en ökad känsla av social gemenskap och sammanhållning. Henriksson Persson och Irisdotter Aldenmyr (2017, s. 89) beskriver ett exempel där en ny elev som inte kunde det svenska språket skulle välkomnas till klassen. Läraren fick då ansvaret att se till så denna elev blev inkluderad i både undervisningen och i klassens gemenskap, och det är ett stort steg i demokratin.

Olsson (2020, s. 49) belyser begrepp och modeller i undervisningen, och att det är nödvändiga tankeredskap som behövs för att eleverna ska kunna utföra utvecklade samhällsanalyser. Blanck och Lödén (2017, s. 39–40, 42) menar att undervisningens begreppsanvändning spelar stor roll för elevernas utveckling av analytiskt tänkande, och därmed även möjligheten till samhällsengagemang. Att elever får med sig kunskap om ämnesspecifika begrepp och om hur samhället är uppbyggt är en grundläggande del i medborgarbildning. Genom att eleverna får utveckla sin begreppskunskap kan de på ett enklare sätt orientera sig i hur samhället är uppbyggt och organiserat. Lärare menar att en undervisning som lägger vikt vid att begreppsligöra samhällsfenomen och samhället i stort bidrar till att göra världen mer lättillgänglig för eleverna och underlättar därigenom möjligheter att agera i den. Blanck och Lödén (2017, s. 41) belyser även att begreppskunskapen hjälper eleverna att kunna föra underbyggda argumentationer och resonemang. Eleverna får en argumentationsträning och en färdighet att i både tal och skrift kunna resonera kring och diskutera samhällsproblem, vilket är en viktig del av medborgarbildningen och det samhällsanalytiska tänkandet.

Teknologin har även fått en mer avgörande roll i demokratiutbildningen. Digitala plattformar, såsom sociala mediers inflytande och påverkan på samhällsdebatter och engagemang ökar, vilket bidrar till att elever idag har ett större behov av att kunna navigera sig i den digitala världen (Lindra et al., 2026, s. 5). Dumitru (2017, s. 15) konstaterar att undervisningen ska bidra till att elever utvecklar ett kritiskt förhållningssätt gentemot digitala plattformar och lär sig analysera den information som flödar. Trots detta försummas ofta den digitala medborgarskapen och utbildning i mediakunnighet prioriteras lågt i många utbildningsprogram. För att eleverna ska utveckla ett kritiskt förhållningssätt i den digitala miljön behöver digitala verktyg och innehåll inkluderas i undervisningen. Detta bidrar även till att elever är bättre förberedda för att delta i demokratiska processer i den tid vi lever i nu (Lindra et al., 2026, s. 5), vilket är något som ska ingå i undervisningen om demokrati och medborgarskap (Dumitru, 2017, s. 15).

För att få till en bra ämnesundervisning som bidrar till elevernas utveckling med medborgaruppdraget i fokus menar Jägerskog et al. (2022, s. 5–8) att det finns tre didaktiska riktlinjer som har i syfte att ge goda förutsättningar till en givande medborgarundervisning. Den första riktlinjen är *öppen*, och fokuserar på att skolans medborgarbildande uppdrag ska präglas av en öppenhet. Öppenhet innebär att undervisningen inte enbart ska avgränsas till överföring av etablerad kunskap, utan undervisningen ska möjliggöra utrymme för elever att möta, pröva och omförhandla det redan givna kunskapsinnehållet. Förståelse är inte enbart en korrekt informationshämtning, utan en pågående process där elever försöker orientera sig i världen och göra sig hemtam med den. En öppen undervisning innebär en öppning för det oförutsägbara och ger plats åt elevers möte med det som ligger bortom den egna erfarenhetshorisonten. Den andra riktlinjen benämns *relationellt buren*, vilket innebär att det medborgarbildande uppdraget är

relationell till sin karaktär. Medborgarbildningen sker inte i isolerade individer, utan den utvecklas i mötet mellan elev och ämnesinnehåll, mellan elever samt mellan elev och lärare. Undervisningen beskrivs som ett mellanrum där eleverna tilltalas av kunskapsinnehållet och får möjligheten att svara an mot det. Erfarenheter som eleverna bär med sig knyts ihop till kollektiva sammanhang och gemensamt vetande. Resultatet av en relationellt fokuserad undervisning är att eleverna blir mer självsäkra samhällsmedborgare och att eleverna utvecklar förmågan att agera omdömesgillt i samspel med andra. Jägerskog et al. (2022, s. 8) beskriver den tredje och sista riktlinjen, *osäkrande*. Undervisningen ska utmana och störa elevers redan etablerade frågeställningar, normer och antaganden om världen, samhället och den egna positionen i den. Genom att skapa friktion i det elever uppfattar som självklart öppnas möjligheter för nya perspektiv och fördjupad förståelse. Elevernas erfarenheter bör därför inte enbart bekräftas, utan även exponeras för perspektiven som rubbar det sedan tidigare inlända.

Olsson (2020, s. 48–50) beskriver ytterligare dimensioner som undervisningen bör förhålla sig till för att kunna ge stöd till elevernas utveckling som medborgare. De fyra ämnesdimensionerna som undervisningen ska innehålla är *kunskapsdimensionen*, en *personlig dimension*, en *normativ dimension* och en *social dimension*, och för en god medborgarskapsdriven undervisning ska den innehålla alla fyra. Den första dimensionen, *kunskapsdimensionen*, handlar om att eleverna ska få med sig ämneskunskaper, centrala samhällsvetenskapliga begrepp, teorier samt strukturer. Genom denna dimension får eleverna verktyg att analysera och reflektera kring samhällsfrågor och förstå hur samhället är uppbyggt. Denna dimension kompletteras av den *normativa dimensionen* som innebär att ge eleverna underlag att kunna reflektera, diskutera och värdera olika samhällsfrågor utifrån bland annat etiska och demokratiska frågor. För att eleverna ska kunna besvara och reflektera över normativa frågor och sedan komma fram till en egen slutsats behöver de ämneskunskap, och därav är de två första dimensionerna starkt sammankopplade. Olsson (2020, s. 50–51) fortsätter att förklara den tredje dimensionen som är en *social dimension* och handlar om att eleverna ska kunna samspela med andra aktörer i ett demokratiskt samhälle. Undervisningen ska ge eleverna kunskap som bidrar till att de har möjlighet att relatera sitt liv till de sociala, politiska och ekonomiska arenor som finns i samhället för att kunna reflektera kring och genomföra förändring av samhällsliga strukturer. Den sista dimensionen, som är starkt sammankopplat med både den *sociala dimensionen* och den *normativa dimensionen*, är den *personliga dimensionen*. Denna innebär att eleverna ska känna att deras tankar, erfarenheter och personlighet bjuds in och ges utrymme i undervisningssituationer. Eleverna ska få utrymme att uttrycka sig och få deras röst hörd, och samhällskunskapsläraren har här en viktig roll i att inkludera elevernas tolkningar och upplevelser för att hjälpa de att se andra perspektiv och skapa en öppenhet i klassrummet. Samhällskunskapsundervisningen behöver fokusera på att rikta uppmärksamheten och utmana eleverna där de faktiskt befinner sig kunskapsmässigt och i livet. Som resultat av det kan det bildas unika och goda samhällsmedborgare med en egen röst.

5.3 Lärarens påverkan på elevers demokratiundervisning

Lärarens attityd och beteende i skolan och som ledare i klassrummet har en avgörande roll i hur eleverna påverkas och utvecklar demokratiska värden och attityder. Läraren är en förebild för

eleverna, vilket innebär att de handlingar läraren utför kan smitta av sig på eleverna. Läraren har ett ansvar att arbeta utifrån ett demokratiskt förhållningssätt och efter arbetssätt som gynnar elevernas delaktighet. Genom ett demokratiskt och inkluderande arbetssätt utvecklas i sin tur med stor sannolikhet elevernas demokratiska förhållningssätt (Samanci, 2010, s. 31).

En aktiv medborgarutbildning i samhällskunskap är starkt sammankopplat med lärarens utbildningsbakgrund (Ersoy, 2014, s. 6). Sandahl et al. (2022, s. 93) lyfter å ena sidan att lärares uppfattningar om samhällskunskapsämnet kan variera baserat på vilka ämnen läraren har läst på lärarutbildningen i kombination med samhällskunskapen. På vilket lärosäte lärare har genomfört sin utbildning på kan även påverka hur lärare tolkar och ser på samhällskunskapsämnet. Majoriteten av lärarutbildningarna i samhällskunskap bygger på en gemensam ämnesmässig grund bestående av juridik, statsvetenskap, nationalekonomi, kulturgeografi samt sociologi. Hur lärosätena strukturerar utbildningen samt hur stort fokus och vilka delar av ämnesinnehållet som betonas kan dock skilja sig markant. Lindra et al. (2026, s. 5) beskriver å andra sidan att något som gynnar medborgarutbildningens framgång är utbildade lärare som får möjlighet till fortbildning. Sandahl et al. (2022, s. 95) belyser dock att fortbildning för verksamma lärare är begränsad och har sitt fokus främst på läsning, skrivning och matematik, vilket innebär att samhällskunskapslärarna sällan prioriteras. Lärarna behöver därför själva ta ett stort ansvar för att vidareutveckla sina ämneskunskaper när läroplanen får nytt innehåll. Svenska staten har nyligen infört en ny reform med syfte att stärka lärares professionella utveckling, vilket kan bidra till att samhällskunskapslärare ges mer möjligheter att utveckla både ämnesdidaktisk kompetens och ämneskunskaper. Lindra et al. (2026, s. 5) menar att skolor med utbildade lärare och bra resurser lyckas bättre med elevernas demokratiska utbildning och att utbildningspolitiken därför spelar en avgörande roll i medborgarutbildningen och demokratiuppdraget.

Hur läraren planerar sin undervisning i och om demokrati samt medborgarskap beror delvis på lärarens syn på medborgarskapsbildning (Ersoy, 2014, s. 6) och personliga värderingar (Henriksson Persson & Irisdotter Aldenmyr, 2017, s. 93–94). Läraren har ett ansvar för elevernas framtida medborgarkompetenser. Vad som lärarna ser som värdefulla medborgarkompetenser och vad för förmågor eleverna behöver få med sig ut till samhället varierar däremot från lärare till lärare. En lärare kan uppleva att entreprenörskap är en viktig medborgarkompetens, medan en annan lärare prioriterar att lära ut att acceptera alla människor som de är, att ta ansvar och se konsekvenser av sitt eget handlande och en tredje lärare vill lära eleverna att lyssna på andras tankar och samtidigt få sin egen röst hörd (Henriksson Persson & Irisdotter Aldenmyr, 2017, s. 93–94). Sandahl et al. (2022, s. 94) bekräftar detta ytterligare genom att lyfta att lärare själva beskriver deras egna intressen och idéer som vägledande för valet av undervisningsinnehåll.

Ersoy (2014, s. 6, 8) menar att även lärarnas politiska ställning påverkar hur utbildningen i demokrati formas. Öberg (2019, s. 107) bekräftar detta genom att beskriva att lärarnas politiska värderingar ofta skiner igenom i undervisningen. Ersoy (2014, s. 8) beskriver att en lärare som har ett mer liberalt förhållningssätt och liberala uppfattningar lägger mer fokus på frihet och mänskliga rättigheter i sin undervisning. Något som betonas till eleverna är yttrandefrihet och att visa respekt mot andras åsikter, samt att läraren är tydlig med att ge eleverna utrymme för att uttrycka sina egna tankar fritt i klassrummet. Lärare som har andra politiska ställningstaganden kan bedriva undervisning på ett annat sätt. En lärare med mer traditionella och konservativa

åsikter fokuserar mer på medborgarskapsfrågor som i högre grad betonar stöd för statliga intuitioner samt nationella och religiösa värderingar. Läraren kopplar undervisningen om medborgarskap till religiösa värderingar genom att beskriva ett nationellt ansvar, framhäva militärtjänstens betydelse samt kopplade frågor om miljöansvar till religionen. Esroy (2014, s. 7) menar att lärare med konservativ politisk hållning inte stödjer eller arbetar med en aktiv medborgarbildning på samma sätt som andra lärare med annorlunda politiska värderingar gör.

Även Öberg (2019, s. 105) förstärker lärarnas personliga påverkan på undervisningen genom att beskriva den personliga dimensionen av undervisningen. Olika faktorer, såsom egna intressen, personlig bakgrund och ideologiska preferenser kan påverka hur lärare väljer att gestalta samhällskunskapsundervisningen. Öberg (2019, s. 108, 111–113) beskriver en lärare som är väldigt intresserad av sociologi och psykologi på grund av sin sociala bakgrund. På grund av detta lägger hon särskild tyngd och fokus på områden som rör frågor om klass, sociala villkor samt utbildningsmöjligheter. Även intressen påverkar hur undervisningen tar form, och många lärare beskriver att dessa intressen ofta är kopplade med specifika samhällsfrågor som de tar med sig in i klassrummen. En lärare lyfter sitt engagemang mot främlingsfientligheten och hur det har påverkat undervisningen, samt hur olika samhällsfrågor har tagit form och diskuteras i klassrummet. Öberg (2019, s. 112) betonar dock en lärare som menar att det inte enbart handlar om att intresset avgör vad som läggs störst fokus på, utan det avgör även val av områden i undervisningen som tonas ner beroende på lärarens eget intresse.

5.4 Demokratiuppdragets utmaningar

Lindra et al. (2026, s. 5) beskriver att det inom många delar av medborgarskapsutbildningen och demokratiuppdraget saknas en enighet. Lindra et al. (2026, s. 5–6) belyser att det, trots en omfattande enighet om medborgarutbildningens betydelse, råder delade meningar hur mål och resultat inom detta område mäts och bedöms. Mellan studier, skolor och undersökningar varierar metoder och definitioner markant, vilket försvårar jämförelser och generaliseringar. Det finns därför ett behov av ett gemensamt ramverk för att utvärdera och bedöma medborgarutbildningens demokratiska effekter. Ett sådant ramverk skulle kunna främja enhetlighet och samsyn inom området samt skapa bättre förutsättningar för beslut inom utbildning och policy.

Ännu ett område kring demokratiuppdraget där lärare kan sakna enighet, samt där det råder förvirring och frustration hos lärare är balansen mellan demokratiuppdraget och kunskapsuppdraget. Trots att samhällskunskapsämnet innehåller demokratiskt relaterade mål och innehåll, finns en föreställning om att kraven på kunskapsuppdraget och uppnå kunskapskrav konkurrerar med arbetet kring demokratiuppdraget. Lärare uttrycker att de i många situationer måste prioritera kunskapsmålen framför demokratiuppdraget, särskilt på grund av tidsbrist samt ansvar för planering och måluppfyllelse. Demokratiuppdraget i undervisning förstås ofta i termer av elevernas delaktighet och inflytande, vilket upplevs svårt att följa inom ramen för styrdokumentens krav. Lärarna känner sig ålagda att följa styrdokumentet och kursplanen, vilket begränsar demokratiuppdraget i klassrummet (Henriksson Persson & Irisdotter Aldenmyr, 2017, s. 86–88).

Det finns även stora skillnader i hur undervisningen i medborgarskap och demokrati genomförs beroende på land och kultur. Undervisningens innehåll och genomförande påverkas av både kulturella och politiska sammanhang. Beroende på land och kultur prioriteras och betonas olika delar av undervisningen mer. Vissa skolor prioriterar samhällstjänst och nationell identitet, medan andra lägger tonvikt på rättigheter och skyldigheter. Varierande arbetssätt och syn på medborgarskapsutbildningen påverkar hur elever tar till sig av och införlivar de demokratiska värden som lärs ut (Lindra et al., 2026, s. 5). Ersoy (2014, s. 14) menar att lärare behöver vara lyhörda och medvetna om kulturerna och normerna som förekommer i landet de undervisar i. Det finns studier som visar att tjejer är mindre intresserade av politiska och demokratiska frågor, och tar därför även till sig mindre av undervisningen. Det lägre intresset för området grundar sig oftast i normer som förminskar kvinnornas roll i det politiska samhället. Skolan och lärarna har därför en viktig roll att se dessa utmaningar och motverka de, så alla i klassrummet nås av samma undervisning och har samma förutsättningar att bli goda, aktiva och demokratiska medborgare.

Lindra et al. (2026, s. 5) lyfter samtidigt att det inte finns någon tydlig samstämmighet kring medborgarutbildningens långsiktiga effekter. Det finns studier som pekar på att undervisningen kan bidra med en ökad politisk medvetenhet och ett stärkt socialt ansvar, medan andra ifrågasätter i vilken utsträckning dessa effekter består över tid utan fortsatt engagemang när eleverna lämnat skolans kontext. Detta bevisar att det finns ett behov av fler långsiktiga studier som kan undersöka hur skolans medborgarutbildning påverkar människors demokratiska beteenden och engagemang över tid.

Ännu en utmaning för demokratiuppdraget menar Sandahl et al. (2022, s. 87) är desinformation och *fake news*. Levy et al. (2023, s. 8) förtydligar detta genom att beskriva desinformation som ett gammalt fenomen, men i takt med medias utveckling och sociala medier har felaktig information ökat markant. Medborgare behöver lära sig att känna igen falsk information och besluta sig för vad de ska tro på för att kunna ta beslut som stämmer överens med deras ideologiska värderingar. På samhällsnivå hotar *fake news* och desinformation ett hållbart demokratiskt samhälle. Falska nyheter kan öka den politiska polariseringen och en demokratisk tillbakagång, samt att vi kan basera våra politiska beslut på felaktig information och att vi mister möjligheter till korrekt och relevant kunskap. Utbildningen och skolan spelar därför en viktig roll i att motverka detta problem genom källkritik och medie- och digital kompetens för att motverka spridningen och effekterna av desinformation.

6. Diskussion

I kommande kapitel av litteraturstudien redovisas inledningsvis metoddiskussionen som diskuterar och reflekterar över studiens metodval. Sedan presenteras en resultatdiskussion som diskuterar resultatet, som presenteras ovan, i förhållande till studiens syfte och frågeställningar. Slutligen avslutas kapitlet med en del som diskuterar eventuell fortsatt forskning och de delar som har behov av fler studier inom området lyfts fram, samt en avslutning som sammanfattar studiens resultat.

6.1 Metoddiskussion

Något som blev tydligt redan vid de första informationssökningarna var att det finns ett stort utbud på tidigare forskning som berör demokratin i skolan. Odenstad (2014, s. 41) beskriver att forskningsfältet inom samhällskunskapsdidaktiken är relativt begränsat och att det inte finns många studier som berör undervisningen i samhällskunskap i den svenska skolan. Däremot, de studier som har genomförts och publicerats berör främst demokratibegreppet och läroböcker, vilket tydligt framkom vid informationssökningarna. Vid sökningar med svenska sökord resulterade det i många sökträffar, men mängden bedömdes vara hanterbar och möjlig att gå igenom. När engelska sökord började användas för att bredda sökningen till internationell forskning ökade däremot antalet träffar avsevärt och uppgick till tusental. Detta innebar att sökstrategin behövde justeras genom att förtydliga sökorden och avgränsa sökningarna ytterligare för att reducera antal sökträffar till en mer hanterbar nivå. En avgränsning som genomfördes var att avgränsa sökningarna till enbart texter som publicerades efter år 2010.

Anledningen till avgränsningen av materialet till studier publicerade efter år 2010 och framåt motiverades främst av två faktorer. En faktor var att begränsa mängden material och göra sökträffarna mer hanterbara för litteraturstudien, men att det samtidigt fanns ett stort urval av forskning kvar att undersöka. Den andra faktorn var att inkludera relativt aktuell forskning inom området, då både samhällsutvecklingen och skolans syn på demokratiuppdraget har förändrats över tid.

Vid informationssökningarna användes, som tidigare nämnt, både engelska och svenska sökord för att bredda studiens urval. Däremot kunde sökningarna även ge träffar på studier publicerade på andra språk, exempelvis texter på tyska och danska. Texterna upplevdes relevanta för studien och försök till översättning genomfördes. Det upplevdes däremot svårt att översätta texterna så innehållet blev helt korrekt. Trots texternas relevans för studiens syfte och frågeställningar togs valet att exkludera dessa publikationer eftersom materialet inte upplevdes begripligt och tillgängligt.

Vid den inledande fasen av informationssökningar som genomfördes på svenska användes begreppet *demokratiuppdraget* som sökord för att hitta relevanta källor. Detta resulterade däremot inte i så många sökträffar som förväntat. Det skulle bli svårt att hitta tillräckligt med vetenskapliga källor till studien med sökordet *Demokratiuppdraget*. Vid ett utbyte av sökordet *demokratiuppdraget* till enbart *demokrati* ökade sökträffarna. Det blev då tydligt att många publikationer benämnde undervisning i och om demokrati som medborgarbildning. Sandahl och Björklund

(2025, s. 38, 35) förklarar att skolan och samhällskunskapen har ett medborgarbildande uppdrag som innebär att forma goda och demokratiska medborgare som kan ställa kritiska frågor, adressera samhällsfrågor samt identifiera samhällseliga problem, vilket också ingår i den demokratiska fostranskolan ansvarar för och därför användes även begreppet *medborgarfostran* på både svenska och engelska vid informationssökningarna.

6.2 Resultatdiskussion

Syftet med litteraturstudien är att undersöka samhällskunskapsämnetets roll i skolans demokratiuppdrag, samt hur undervisningen i samhällskunskapen kan utformas för att främja demokratiuppdraget. Följande avsnitt består av två rubriker där studiens frågeställningar besvaras och diskuteras utifrån resultatet.

6.2.1 Samhällskunskapsämnetets betydelse för demokratiuppdraget

Litteraturstudiens resultat visar en stark sammankoppling mellan demokratibegreppet och samhällskunskapsämnet. Sandahl et al. (2022, s. 86) lyfter att alla lärare har ett ansvar att förmedla demokratiska värden och arbeta utifrån demokratiuppdraget. Skollagen (SFS 2010:800) och lgr22 (Skolverket, 2024, s. 11–18) förstärker detta genom att beskriva demokratifostran som något alla på skolan ska arbeta med och är alla lärares ansvar. Skolan ska vila på en demokratisk grund och präglas av demokratiska värderingar, samtidigt som Florin Sädbom (2020, s. 146–151) belyser att även om det övergripande uppdraget syftar till att demokratiska arbetssätt ska synas i alla klassrum är det i samhällskunskapsämnet det har störst synlighet. Sandahl et al. (2022, s.86) tillsammans med Levy et al. (2023, s.1) och Lindra et al. (2026, s. 1) beskriver att samhällskunskapsämnet har en framträdande och viktig roll i skapandet av demokratiska medborgare. Ämnet framställs här som en nyckelfunktion i skolans arbete med att fostra demokratiska medborgare och förbereda elever för ett aktivt och ansvarstagande medborgarskap. Kursplanen för samhällskunskap (lgr22, Skolverket, 2024, s. 195) stödjer detta ytterligare då det beskrivs att ämnet ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för demokrati, demokratiska värden och demokratiska arbetssätt och processer.

Demokratiuppdraget blir tydlig i styrdokumentet, men samtidigt redogörs det för att lärare upplever att det är svårt att hitta en balans mellan de två uppdragen, att skapa demokratiska medborgare och förmedla kunskap i resultatet. Sandahl et al. (2022, s. 85–86) redogör för att skolan har ett delat uppdrag där undervisningen både ska leda till att elever utvecklar relevanta kunskaper och utvecklas till goda demokratiska medborgare. Detta delade uppdrag kan skapa en osäkerhet hos lärare vad som ska prioriteras och vad målet med samhällskunskapsundervisningen egentligen är. Henriksson Persson och Irisdotter Aldenmyr (2017, s. 86–88) menar å ena sidan att lärare ofta upplever att kunskapsuppdraget och att nå kunskapskraven prioriteras före arbetet med demokratiuppdraget. I undervisningen beskrivs demokratiuppdraget ofta genom delaktighet och inflytande, vilket lärare beskriver är svårt eftersom de känner sig ålagda att följa styrdokumentet och att det inte ryms inom ramen för kursplanens krav. Henriksson Persson och Irisdotter Aldenmyr (2017, s. 85–86) lyfter å andra sidan även att lärare beskriver utbildning i, om och för demokrati som en väsentlig del i samhällskunskapen. För att eleverna ska fostras

till goda demokratiska medborgare krävs en god utbildning i demokrati och hur man applicerar de kunskaperna i samhället, vilket blir samhällskunskapsämnets uppgift. Så trots att det finns lärare som känner en osäkerhet i att balansera kunskapsuppdraget och demokratiuppdraget redogör även lgr22 (Skolverket, 2024, s. 195) för att samhällskunskapsundervisningen ska utveckla elevernas förståelse för demokrati och demokratiska processer, samt för vad det innebär att vara en god demokratisk medborgare.

Sandahl och Björklund (2025, s. 45–46) beskriver även att trots det tydliga uppdraget i styrdokumentet så finns ingen information om hur uppdraget ska realiseras i verkligheten, i vardagen och i undervisningen. Lindra et al. (2026, s. 5–6) belyser att undervisningsmetoder och tolkningar av styrdokumentet skiljer sig mellan skolor och undersökningar. På grund av att det är stora skillnader och att det inte finns några tydliga ramar kring hur undervisningen ska utföras och sedan bedömas bidrar det till att även synen på demokratiuppdraget skiljer sig. Det finns ett behov av ett gemensamt ramverk som tydliggör hur bedömning och utvärdering av demokratiundervisningen ska genomföras. Ett ramverk hade främjat enigheten kring området och bidragit till en jämlik undervisning och bedömning.

6.2.2 Samhällskunskapsundervisningens påverkan på demokratiuppdraget

Hur undervisningen är uppbyggd och hur lärarens undervisningsmetoder ser ut har en stor påverkan på hur eleverna utvecklas till demokratiska medborgare. Lindra et al. (2026, s. 4–5) lyfter att beroende på hur undervisningen utformas och planeras har den en stor betydelse för elevernas demokratiska engagemang. När undervisningen formas utifrån metoder som främjar deltagande och synliggör elevernas erfarenheter gynnas elevernas demokratiska utveckling. Samanci (2010, s. 30–31) samt Henriksson Persson och Irisdotter Aldenmyr (2017, s. 89–91) belyser vikten av en undervisning som präglas av demokratiska arbetsätt och delaktighet, vilket i sin tur kan bidra till elevernas utveckling av de demokratiska attityderna. Lgr 22 (Skolverket, 2024, s. 11–18) förtydligar detta genom att beskriva skolans uppdrag som är att förmedla demokratiska värderingar. Demokratin ska inte enbart läras ut som kunskap utan även utövas, vilket gör elevernas delaktighet och inflytande till centrala delar av demokratiuppdraget. Undervisningen ska planeras och organiseras på ett sätt som bidrar till att eleverna ges möjlighet att utveckla demokratiska kompetenser. Henriksson Persson och Irisdotter Aldenmyr (2017, s. 89–91) menar att eleverna kontinuerligt ska involveras i vardagliga processer och vara med och påverka arbetsätt och arbetsformer, samt till viss del innehållet. Lindra et al. (2026, s. 5) trycker däremot på att delaktigheten även bör baseras på jämlikhet och inkludering. Undervisningen behöver präglas av kulturell relevans och elevernas erfarenheter samt bakgrunder, för att alla elever ska uppleva sig som delaktiga i undervisningen. Lindra et al. (2026, s. 4–5, Samanci (2010, s. 30–31) samt Henriksson Persson och Irisdotter Aldenmyr (2017, s. 89–91) argumenterar för vikten av en undervisning som präglas av elevernas erfarenheter, delaktighet, inflytande och inkludering för att ge goda förutsättningar för eleverna att utvecklas till goda demokratiska medborgare.

För att en undervisning ska genomsyras av och förmedla dessa värden krävs det en lärare som prioriterar det och själv är en förebild i demokratiska förhållningssätt, vilket Samanci (2010, s.

31) understryker. Lärarens beteenden har en avgörande roll i elevernas utveckling av demokratiska värden och genom ett demokratiskt förhållningssätt och arbetssätt gynnas med stor sannolikhet elevernas demokratiska värderingar. Däremot, menar Sandahl et al. (2022, s. 93) att lärarens syn på demokratiundervisningen kan påverkas av vart läraren har läst sin lärarutbildning och hur den var uppbyggd. Ännu en faktor som påverkar hur läraren planerar och genomför sin undervisning i demokrati menar Ersoy (2014, s. 6, 8) samt Henriksson Persson och irisdotter Aldenmyr (2017, s.93–94) är lärarens egen syn på medborgarskapsbildningen och politiska utgångspunkt. Beroende på vad läraren har för politiska värderingar påverkas undervisningen utifrån det, exempelvis en lärare med liberala uppfattningar lägger mer fokus på frihet och mänskliga rättigheter i undervisningen. Öberg (2019, s. 105, 111–113) beskriver denna personliga påverkan som den personliga dimensionen och menar att det är omöjligt att undvika att lärarens intresse och bakgrund påverkar dennes val av innehåll, vilket fokus som väljs och vilka områden som värderas högst.

Ytterligare något som framkommer från resultatet är att undervisningen behöver anpassas efter den tid vi lever i och hur samhället utvecklas. Sandahl et al. (2022, s. 87) och Levy et al. (2023, s. 8) belyser att samhällets utveckling kring sociala medier med desinformation och falska nyheter har blivit en utmaning för demokratin och demokratiundervisning. Levy et al. (2023, s. 8) menar att eleverna och medborgare därför behöver utveckla en förmåga att identifiera desinformation och felaktiga nyheter för att hindra det från att hota ett hållbart demokratiskt samhälle. Utbildningen har här en viktig roll att motverka en ökning av detta problem genom källkritik samt medie- och digital kompetens. Dumitru (2017, s. 15) lyfter att undervisningen ska bidra till att elever utvecklar ett källkritiskt förhållningssätt till medier och digitala plattformar. Genom att eleverna lär sig analysera informationen som flödar och bemöter den källkritiskt menar Lindra et al. (2026, s. 5) att eleverna är bättre förberedda för att vara en del av de demokratiska processer som genomförs och det demokratiska samhälle vi lever i nu.

6.3 Vidare forskning

Det finns ett stort utbud av forskning om demokrati i skolan. Något som däremot hade behövt utvidgas är forskning om hur svenska skolor och lärare applicerar demokratiuppdraget i verksamheten. Utifrån denna studie har det blivit tydligt att samhällskunskapen har en central roll i arbetet med skolans demokratiuppdrag, men det har varit svårt att hitta forskning om hur lärare applicerar demokratiuppdraget praktiskt i undervisningen. I resultatet i denna studie tydliggörs det bland annat att lärare behöver arbeta demokratiskt, inkluderande och ge elever delaktighet i undervisningen, något som däremot inte blir lika tydligt är hur detta sedan appliceras och arbetas med i praktiken. Att undersöka lärares metoder och arbetssätt med demokrati och demokratiuppdraget kan ge inspiration till fler lärare och bidra till att fler skolor prioriterar och realiserar demokratiuppdraget.

En annan viktig aspekt som saknas i nuvarande forskning kring studiens syfte och frågeställning är elevernas perspektiv. Det finns ett brett utbud på forskning som undersöker och intervjuar lärare och deras perspektiv på demokratiuppdraget och hur undervisningen behandlar demokrati, medan studier kring hur elever upplever demokratin i skolan inte alls är lika framträdande.

Ett elevperspektiv skulle kunna ge lärare och skolledning en bredare och djupare förståelse för hur demokratiuppdraget framställs i skolan och i undervisningen, samt vad skolorna behöver utveckla och arbeta på för att förbättra arbetet.

6.4 Avslutning

Syftet med denna litteraturstudie har varit att undersöka och synliggöra samhällskunskapsämnets roll i arbetet med demokratiuppdraget samt hur undervisningen kan formas för att främja detta uppdrag. Resultatet visar tydligt att samhällskunskapsämnet har en särställning gentemot andra ämnen i skolan när det kommer till arbetet med demokratiuppdraget. Hur undervisningen planeras och realiserar, samt hur läraren ser på demokrati och värdegrunden spelar en avgörande roll i skapandet av framtida demokratiska medborgare som kan säkerställa ett hållbart demokratiskt samhälle. För samhällskunskapsläraren blir studien viktig då den synliggör ämnets centrala roll i arbetet med demokratiuppdraget. Resultatet visar att undervisningen inte enbart ska förmedla kunskaper om samhället, utan även skapa förutsättningar där eleverna får utveckla demokratiska kompetenser och färdigheter. För lärare i samhällskunskap innebär detta ett stort ansvar, där läraren behöver reflektera över hur undervisningen kan främja både kunskapsutveckling och ge utrymme för delaktighet, kritiskt tänkande och möten med olika perspektiv.

Avslutningsvis blir det genom denna studie synligt att samhällskunskapsämnet och samhällskunskapsläraren har avgörande roll i skolans demokratiuppdrag genom att lära i, om och för demokrati.

7. Referenslista

- Barnombudsmannen. (u.å.). *Hot mot demokratin*. Hämtad 17 mars, 2026, från <https://minarattigheter.se/teman/demokrati-galler-alla/hot-mot-demokratin/>
- Biesta, G. (2003). Utbildning och demokrati. Demokrati – ett problem för utbildning eller ett utbildningsproblem?, 12(1), 59-80. <https://doi.org/10.48059/uod.v12i1.741>
- Blanck, S., & Lödén, H. (2017). Med samhället i centrum – Medborgarskapsutbildningen och samhällskunskapsämnets relevans. *Nordidactica*, 7 (2017:4), 28–47. <https://journals.lub.lu.se/nordidactica/article/view/19056>
- Dahl, R. A. (1999). *Demokratin och dess antagonister*. Ordfront.
- Dumitru, V. (2017). EDUCATION FOR DEMOCRATIC CITIZENSHIP. *Cogito*, 9(2), 14–24.
- Ekendahl, I., Nohagen, L. & Sandahl, J. (2021). *Undervisa i samhällskunskap – en ämnesdidaktisk introduktion*. Liber.
- Ersoy, A. F. (2014). Active and Democratic Citizenship Education and Its Challenges in Social Studies Classrooms. *Eurasian Journal of Educational Research*, 55, 1. <https://doi.org/10.14689/ejer.2014.55.1>
- Florin Sädbom, R. (2020). Demokratiträning i skolan och inom lärarutbildningen. I M. Jarl & H A. Larsson (Red.), *Utbildningens organisation och villkor* (s. 146–164). Natur & Kultur.
- Hadenius, A. (2006). *Demokrati: en jämförande analys*. Liber.
- Henriksson Persson, A., & Irisdotter Aldenmyr, S. (2017). Lärare blir till i talet om demokrati i SO-undervisning. *Nordidactica*, 2, 75. <https://journals.lub.lu.se/nordidactica/article/view/19043>

- Jägerskog, A.-S., Halvarson Britton, T., & Olson, M. (2022). Agens och existens i ämnesundervisningen: medborgarbildning i religionskunskap, psykologi och samhällskunskap. *Nordidactica*, 4, 1. <https://journals.lub.lu.se/nordidactica/article/view/23403>
- Levy, B. L. M., Busey, C. L., Cuenca, A., Evans, R. W., Halvorsen, A.-L., Ho, L.-C., Kahne, J., Kissling, M. T., Lo, J. C., McAvoy, P., & McGrew, S. (2023). Social studies education research for sustainable democratic societies: Addressing persistent civic challenges. *Theory and Research in Social Education*, 51(1), 1–46. <https://doi.org/10.1080/00933104.2022.2158149>
- Lindra, A. T., Hastangka, & Widaryanto, B. (2026). The Role of Civic Education in Strengthening Democracy: A Systematic Literature Review. *Social Studies (Philadelphia, Pa: 1934)*, 1–9. <https://doi.org/10.1080/00377996.2025.2611301>
- Långström, S. & Virta, A. (2016). *Samhällskunskapsdidaktik: utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*. Studentlitteratur.
- Nyman, R. & Claesson, S. (2022). *Litteraturstudier i lärarutbildningen: att läsa, skriva och reflektera*. Studentlitteratur.
- Odenstad, C. (2014). *Ämnesdidaktik för So-ämnena: för grundskolan*. Gleerups.
- Olskog, A. (2025, 22 april). *Skolan är demokratins ryggrad – investera i den*. Sveriges lärare. <https://www.sverigeslarare.se/om-oss/opinion-debatt/ordforandeblogg/skolan-ar-demokratins-ryggrad--investera-i-den/>
- Olsson, M. (2020). Från skolans medborgarbildande möjlighet till samhällskunskapsämnet – en väg framåt? *Utbildning & Demokrati* 29(2), 29–61. <https://doi.org/10.48059/uod.v29i2.1142>
- Samanci, O. (2010). Democracy Education in Elementary Schools. *Social Studies (Philadelphia, Pa : 1934)*, 101(1), 30–33. <https://doi.org/10.1080/00377990903285499>

- Sandahl, J. (2014). Samhällskunskap och historia i svensk gymnasieskola: ämnenas roll och relation i diskurs och ämnesplaner. *Nordidactica*, 2014(2014:1), 53–84. <https://journals.lub.lu.se/nordidactica/article/view/18968>
- Sandahl, J. & Björklund, M. (2025). *Samhällskunskapsdidaktik: för ämneslärare*. Gleerups.
- Sandahl, J., Tväråna, M. & Jakobsson, M. (2022). Samhällskunskap (social science education) in Sweden: A country report. *Journal of social science Education*, 21(3), 85-106. <https://doi.org/10.11576/jsse-5339>
- SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/
- Skolinspektionen. (2012). *Skolans arbete med demokrati och värdegrund* (Rapport 2012:9). <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2012/demokrati/skolornas-arbete-med-demokrati-och-vardegrund---slutrapport.pdf>
- Skolverket. (2024). *Läroplan för grundskola samt för förskoleklass och fritidshemmet: Lgr22*. (2. rev. uppl.). <https://www.skolverket.se/download/18.11f7c7851925054d8c642/1727947566208/pdf13074.pdf>
- Öberg, J. (2019). *Samhällskunskap från styrdokumentet till undervisning: tjugo lärare ramar in vad som påverkar deras praktik* [Doktorsavhandling]. Jönköping universitet.